

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA
SAJA KAHEKÜMNE ÜHEKSANDA ISTUNGI PROTOKOLL**

Ministeeriumide ühishoone ruumis Kirsipuu ja JM Virtuaalruumis

24. mai 2024 a

Kohalviibijad

KHNI liikmed ja asendusliikmed:

Villu Kõve	Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Ivo Pilving	riigikohtunik
Virgo Saarmets	Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik
Tanel Saar	Tartu Ringkonnakohtu kohtunik
Kristjan Siigur	Tallinna Ringkonnakohtu esimees
Merit Helm	Harju Maakohtu kohtunik
Toomas Vaher	Eesti Advokatuur, vandeadvokaat
Andres Parmas	Riigiprokuratuur, peaprokurör (<i>osales päevakorrapunktide 2–8 juures</i>)
Anu Uritam	Harju Maakohtu kohtunik (asendusliige)
Juhan Sarv	riigikohtunik (asendusliige)

Teised osalejad:

Madis Timpson	justiitsminister (<i>osales päevakorrapunktide 1–4 juures</i>)
Tiina Pappel	Tartu Ringkonnakohtu esimees (<i>osales päevakorrapunktide 1–7 juures</i>)
Sirje Kaljumäe	Tartu Halduskohtu esimees (<i>osales päevakorrapunktide 2–9 juures</i>)
Kaupo Kruusvee	Tallinna Halduskohtu esimees
Marek Vahing	Tartu Maakohtu esimees
Astrid Asi	Harju Maakohtu esimees
Toomas Talviste	Pärnu Maakohtu esimees
Liina Naaber-Kivisoo	Viru Maakohutu esimees
Tiina Ereb	Tartu Ringkonnakohtu, Halduskohtu ja Maakohtu kohtudirektor
Mario Metsoja	Harju, Viru ja Pärnu Maakohtu, Tallinna Ringkonnakohtu ja Halduskohtu kohtudirektor
Üllar Kaljumäe	Riigikohtu direktor
Karin Leichter-Tammisto	Riigikohtu esimehe nõunik
Kristi Kirsberg	kohtute kommunikatsiooni juht
Mari-Liis Mikli	Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika asekancler
Küllli Luha	Justiitsministeeriumi kohtute talituse analüütik
Marilin Reintamm	Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik
Karl-Erik Ansmann	Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik
Katarina Tamm	Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna nõunik
Villem Lapimaa	Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik (<i>osales päevakorrapunktide 5–6 juures</i>)
Kristiina Viks	justiitsministri nõunik (<i>osales päevakorrapunktide 1–2 juures</i>)
Heiki Loot	riigikohtunik (<i>osales päevakorrapunktide 5–6 juures</i>)

Juhatas:	Villu Kõve	Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Protokollisid:	Katarina Tamm Signe Talalae	Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna nõunik Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik

Algus: 24.05.2024 a kell 10.00
Lõpp: 24.05.2024 a kell 16.27

Istungi päevakorras on:

- 1. 08.03.2024. a KHNi 128. istungi protokoll kinnitamine** – Riigikohtu esimees Villu Kõve
Otsuse projekt: KHN kinnitab 08.03.2024. a KHNi 128. korralise istungi protokoll.
Materjalina lisatud protokoll.
- 2. Riigieelarve vahendid, KRAPSi muudatused ja kohtumenetluse tõhustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsminister Madis Timpson, Riigikohtu esimees Villu Kõve
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalina lisatud kohtumenetluse tõhustamise memo.
- 3. Kohtunike töökoormuse ja pikemaks muutunud menetlusaegade analüüsi lähteülesande tutvustamine ning kohtunike kohtade täitmine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Riigikohus, Üllar Kaljumäe, Justiitsministeerium, Külli Luha
Otsuse projekt: KHN avaldab arvamust.
Materjalina lisatud lähteülesanne koos lisadega.
- 4. Kohtute töökoormusmetoodika muudatused tsiviil- ja süüteasjades – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Külli Luha
Otsuse projekt: KHN kiidab heaks kohtute töökoormusmetoodika muudatused.
Materjalidena lisatud metoodika muudatuste projekt ja memo.
- 5. Kohtuhaldusmudeli eelnõu arutelu – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Riigikohus, Heiki Loot, Justiitsministeerium, Mari-Liis Mikli
Otsuse projekt: KHN avaldab arvamust.
Materjalina lisatud kohtute seaduse terviktekst ja kohtuhalduse töögrupi ettepanek.
- 6. Kohtu arengukava – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Tallinna Ringkonnakohus, Villem Lapimaa
Otsuse projekt: KHN avaldab arvamust ja võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalidena lisatud Tartu ja Pärnu Maakohtu ning Tartu Ringkonnakohtu pöördumised, kohtu arengukava projekt ja memo koos lisadega.
- 7. Kohtuniku ametiõiguse eelnõu – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Mari-Liis Mikli
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalina lisatud eelnõu muudatusettepanekud.
- 8. Ülevaade 2023. aastal kohtu tegevuse või tegevusetusega tekitatud kahju hüvitamise kohtuasjadest ja Euroopa Inimõiguste Kohtusse Eesti Vabariigi vastu esitatud individuaalkaebustest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Karl-Erik Ansmann
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalidena lisatud 2023. a ülevaade Euroopa Inimõiguste Kohtusse Eesti Vabariigi vastu esitatud individuaalkaebustest ja memo.
- 9. Muud teemad (Riigikohtu esimehe Riigikogule esitatava ettekande tutvustus, kohtunike omavalitusorganite liikmed ja kohtunikest liikmed Vabariigi Valimiskomisjonis) – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Riigikohtu esimees Villu Kõve
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjal puudub.

Istungi algus kell 10.00.

KHNi liikmed kinnitavad istungi päevakorra.

1. 08.03.2024. a KHNi 128. istungi protokollide kinnitamine – Riigikohtu esimees Villu Kõve

KHNi 128. istungi protokollile ei ole kellelgi täiendusi ning see kiidetakse heaks.

Otsus: KHN kinnitab 08.03.2024. a KHNi 128. istungi protokollide.

2. Riigieelarve vahendid, KRAPSi muudatused ja kohtumenetluse tõhustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsminister Madis Timpson, Riigikohtu esimees Villu Kõve

M. Timpson: Ma suhtlesin valitsuskabinetis rahandusministriga, kindlaid otsuseid veel ei ole. Kokkulepe on, et praeguse seisuga on vaja kärpida kokku 175 miljonit, erandiks on Kaitseministeerium, Siseministeeriumi osas käivad vaidlused. Mina märkisin ära, et läbi ajaloo on nii Siseministeerium kui ka Justiitsministeerium olnud sisejulgeoleku ministeeriumid, eks ole näha, mis sellest edasi saab.

Praegune kärpeülesanne on 3,7 miljonit. Sellel aastal oleme juba kokku hoidnud 3,5 miljonit RES vaates, hetkel kärbe juba 7 miljonit kokku. Üldiselt tuleb see jääkidest. Sellel aastal palkade ja inimeste arvelt Justiitsministeerium kärpima ei lähe, saame kogu süsteemis tervikuna hakkama. Liiga optimistlik järgmise aasta osas aga olla ei saa. Sügise prognoosi alusel pannakse kokku järgmise aasta eelarve. Praeguse seisuga püüame vältida kohtute valdkonnas kärbet. Rahandusminister lubas, et kui leitakse omatulusid, siis see kärpe alla ei lähe.

Kohtunikukohtade täitmisesse võiks suhtuda konservatiivselt. Kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse (KRAPS) muudatuse osas on kokkulepe endine, aga see eeldab kohtusüsteemi panust. Täpsustasin seda ka peaministriga, ta kinnitas samuti kokkulepet.

Sellel aastal saame hakkama, aga edasisist näitab augusti teine pool. Kindlaid otsuseid veel ei ole, oleme ajaliselt lisaelarvega hädas.

V. Kõve: Praegu tundub plaan üsna optimistlik. Meil Riigikohtus sellist tunnet ei jäänud, et personalikulud ei peagi kärpima.

Üks päevakorras olev teema on infosüsteemid, mis vajab mingisugust tuge. Kui me täna sinna ei panusta, siis on aastate pärast keeruline. Teine oluline teema on kohtuhalduse ülevõtmine, mida on keeruline teostada ilma lisakuludeta. Kuidas võiks ajaliselt järgmise aasta eelarveprotsess välja näha?

M. Timpson: 2025. a eelarve arutelud algavad augustis, siis tuleb järgmise aasta majandusprognoos.

V. Kõve: Kas valitsusel on reaalselt valmisolek KRAPSi indeks taastada, kui samal ajal on vaja muid personalikulud vähendada?

M. Timpson: Minu poolt on valmisolek olemas ja peaministri poolt samuti.

I. Pilving: Kas peame olema valmis, et kuni kriisid läbi saavad, nii kaua peab kärpima ja kulud kokku hoidma? Seda tegelikult on kohtutes pidevalt tehtud. Milleks peab viie aasta perspektiiviks valmis olema?

M. Timpson: Raske öelda, menetlusseadustike muudatustega teatud ressursid vabaneb. Majandus on defitsiidis ja me elame riigina üle võimete, kui me eelarve positsiooni ei paranda, siis tuleb Euroopa Liidust menetlus. Viie aasta perspektiivi keeruline ennustada.

V. Kõve: Kas menetlusseadustiku muudatused on ministeeriumi ja valitsuse vaates piisavad, et KRAPSi indeks taastada?

Ü. Kaljumäe: Riigilõivude tõstmine peaks ressursi KRAPSi indeksi tõstmiseks andma.

M.-L. Mikli: Need riigilõivud, mis on hetkel plaanitud tõsta, võiks katta KRAPSi indeksi taastamise. RLS muutmise eelnõus teeme ettepaneku tõsta registritoimingute eest tasutavaid riigilõive. Kohtumenetlust hetkel riigilõivude tõstmine ei puuduta. Arutasime seda ka ministeeriumis.

Ü. Kaljumäe: Võiks ka kohtulõive tõsta, elu on läinud viimasest lõivude tõstmisest kallimaks. Kooskõlastusringile võiks selle saata, kui tuleb kehv tagasiside, siis saame sellega tegeleda. Tehniliselt on nende tõstmine lihtsasti ära põhjendatav.

I. Pilving: Viimati jõustusid uued kohtulõivud 2022. a alguses, aga inflatsioon oli kõrge just 2022. a jooksul.

V. Kõve: Halduskohtute kohtuasjade arv on suur, selle üheks põhjuseks on madalad lõivud ja vastaspoole menetluskulude puudumine. Halduskohtud on üle koormatud. Selleks, et piirata asjatut kohtusse pöördumist võiks mõelda nende lõivude suurendamisele.

M. Timpson: Halduskohtumenetluste arv on tõesti tõusnud, mõtleme selle peale.

I. Pilving: 20-eurone riigilõiv halduskohtumenetluses on liiga madal, selle summa väärtus on viimaste aastatega palju langenud, sellele tasuks otsa vaadata.

K. Luha: Halduskohtus ca 25% asjadest on kinnipeetavate kaebused.

V. Kõve: Kinnipeetavate kaebuste lahendamine ilmselt ei tekita asjade seisakut halduskohtus.

T. Pappel: Kui asju kinnipeetavatelt massiliselt tuleb, siis see paratamatult mõjutab seda, et ei saa lahendada sisulisemaid asju.

I. Pilving: Eks see ikka mõjutab, eriti kui kinnipeetavatel on võimalus esitada kohtusse avaldusi elektrooniliselt. Kaasake meid ka, kui te nendele kohtute riigilõivudele tõstmist analüüsitate, saame mõjude ja argumentidega abiks olla.

V. Kõve: Räägime kohtunikukohtade täitmisest. Vajame selgust, mis saab järgmisel aastal. Kui läheb kärpimiseks ja koondamiseks, siis oleks lihtsam neid kohtunikukohti ikkagi praegu mitte täita.

M. Timpson: Kohtuniku kohtade täitmisesse peaks suhtuma konservatiivselt. Samas ei saa kõiki konkursse jätta välja kuulutamata.

V. Kõve: Kui kohtud ühendada, siis on ressursivajadus väiksem. Samas mõistan, et see on hetkel ebapopulaarne lähenemine. Kärbete tegemine peaks ikkagi tulema personalikuludest, sest see moodustab suure osa üldisest kohtute eelarvest. Palju kohtute eelarvest personalikulud moodustavad?

M. Timpson: Päris nii ei saa, et ühtegi konkurssi välja ei kuuluta.

V. Kõve: Arusaadav, aga siis tuleks analüüsida, millises kohtus on kohtunikukohtade väljakuulutamiseiga kõige kriitilisem seis.

K. Luha: Eelnevate kriiside kärbete käigus ei ole arutelu all olnud kohtunikukohtade vähendamine, vaid muude kulude kärpimine.

A. Uritam: Ehk on võimalik leida mõni ajutine lahendus, näiteks noorkohtuniku töökoormuse suurendamine. Uue kohtuniku tulekul on tema töökoormus väike ja see mõjutab.

V. Kõve: Saan aru, et kohtunike põlvkonnavahetus on aeglustanud menetluste kiirust. Esiteks ei jagata pensioneervale kohtunikule tema ametiaja lõpus enam uusi asju ja teiseks tuleb noorkohtunik süsteemi vähendatud koormusega. On selge, et menetlus aeglustub. Samas on noorte süsteemi võtmine vajalik ning suur koormus ametiaja alguses võib neile negatiivselt mõjuda.

T. Ereb: Personalikulud moodustavad 80% esimese ja teise astme kohtute eelarvest.

V. Kõve: Kui järgmisel aastal on seis, et vaja on minna kohtu eelarve kallale, palju sellest ülejäänud 20% on üldse kärbitavaid kulusid?

M. Timpson: Meil on keeruline, kuna investeerimiskulud on nii väiksed, teised ministeeriumid saavad neid kärpida, suure osa kohtute eelarvest moodustab palgakulu.

V. Kõve: Minu idee oligi, et kuni järgmise aasta eelarve ei ole selge, võiks konkursid jätta välja kuulutamata. See tundub mulle hetkel ainuke reaalne võimalus, võiks ainult kriitilised kohad välja kuulutada.

M. Timpson: See on arutelukoht.

V. Kõve: Süüteokohtunike kolm kohta sai just etteruttavalt täidetud, aga tsiviilis tegelikkuses vajadus suurem. Võiks kaaluda vajadusel nende tsiviili üleviimist.

L. Naaber-Kivisoo: Üldmenetluste kalender on ka tihe, võib-olla fookuse panema hoopis menetluse tõhustamisele.

M. Timpson: Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu on kohe ministeeriumist kooskõlastusringile minemas.

Liitub Andres Parmas.

V. Kõve: Palju kohtunikukohti soovitakse välja kuulutada?

K. Luha: Praegu on konkursi ootel 11 kohtuniku kohta.

V. Kõve: Kas septembri KHNi istungiks on 2025. a eelarve pilt selgem, kas ootame enne kohtade väljakuulutamist selle ära?

L. Naaber-Kivisoo: Viru Maakohtust on ära minemas viis kohtuniku. Pean neile lähiajal asjade jagamise lõpetama, vastasel juhul jäävad vanad asjad lahendamata. Mina näen, et uued kohtunikud peaksid tulema juba jaanuarist, seega ei saa konkurssidega oodata.

Ü. Kaljumäe: Vaatame esmalt numbritele otsa ja teema otsuse siis.

A. Uritam: Analüüs nende kohtade täitmiseks tuleb teha kohtute ja valdkondade kaupa, siis saab otsustada, kus on kohtunikukohtade täitmine hädavajalik. Muidu ütleb iga kohus, et nende kohad on vajalikud.

Ü. Kaljumäe: Kohtade täitmisega lahendada parasjagu ühe kohtu probleemi, aga peaksime lähenema süsteemile tervikuna.

V. Kõve: Sellepärast tulebki kohtud liita, siis on ressurss üks.

K. Luha: Kohtute liitmine ei lahenda praegust probleemi, kasutegur liitmisest selgub tulevikus.

A. Asi: Kui konkursse ei kuulutata välja, siis palume ka ühiskonda teavitada, et menetlusajad pikenevad. Me hakkaksime siis tegutsema prioriteetide järjekorras. Mingites asjades on seadusest tulenevad tähtajad, need on esmajärgus. Ja need asjad, millel tähtaegu ei ole, seisaksid. Kui kohtunikukohad

jäävad täitmata, siis sekretärade ja juristide kohti ikka täidetakse. Lisaks tuleb mõelda roteerujate peale, kes tahavad minna vahepeal mujale tööle.

V. Kõve: Arusaadav, aga kõige taustal on eelarve kokku tõmbamine. Mis oleks alternatiivid?

A. Asi: Jah, aga miks me kärbime kohtunikukoha arvelt?

A. Uritam: Kohtus on võimalik kokku hoida, mitte kohtunikukohtade arvelt, vaid meil on väga palju ebavajalikke ametikohti. Harju Maakohtus saaks vähemaks võtta vaheastmate juhte – sekretärade juhid, istungiteenistuse juht ja kommunikatsiooni juht. Kohtunikukohtadest rääkides, konkursside välja kuulutamist ei saa üldistada, sellele peab lähenema individuaalselt.

J. Sarv: Vaheastme juhtide arvelt kokkuvõtte oleks marginaalne. Kui KRAPSi indeks jääb tagasi pööramata, kas siis langeks kohtunikukohtade täitmise probleem ära?

M. Timpson: Surve oleks väiksem, aga seda peab arvutama.

J. Sarv: Kohtunikukonnalt peaks uurima, kas eelistatakse kohtunikukohtade täitmist või KRAPSi indeksi taastamist. Minu prognoos on, et enamuse eelistaks eeskätt kohtade täitmist.

I. Pilving: Meil on plaanis teha mitmeid menetluslikke muudatusi. Kui menetlus läheb lihtsamaks, siis jääb ressursi üle. Praegu ei ole veel vaja mõelda selle peale, et vaheastme juhte koondada.

V. Kõve: Kui vaatame eelmise aasta statistikat, siis süüteasjade arv on märkimisväärselt langenud, aga menetlusajad on pikenenud. Mulle tundub nende andmete pealt ebavajalik suunata kriminaalmenetluse ressursi, kui halduses on näha asjade tõusu.

K. Siigur: Kohtunikukohtade väljakuulutamise osas peaks vaatame selliselt, mis on tagajärjed ühe või teise koha täitmata jätmise korral ja küsima, kas oleme selle lahendusega rahul. Mina leian samuti, et Tallinna Ringkonnakohtus on vaja halduskolleegiumi kohtunikukoht välja kuulutada, kui seda täna ei tee, siis täna sissetulev apellatsioonkaebus saab vastuse kahe aasta pärast.

V. Kõve: Tallinna Ringkonnakohtus eraldi juhtum, sest üks kohtunik on roteerunud Riigikohtusse.

M. Timpson: Ma ei arva, et üldse vaja täitmata jätmata kõik 11 kohtunikukohta, seda tuleb mõelda.

Liitub Sirje Kaljumäe.

V. Kõve: Juhin tähelepanu sellele, et meil oli konkurss Tartu Maakohtu tsiviilkohtuniku kohale ja koht jäigi täitmata, kuna kandidaate ei olnud.

T. Saar: Mul on tunne, et kohtusüsteem tervikuna ei ole 100% jõudlusega, vaid töötame ülekoormuses. Palju menetluste tõhustamise ettepanekud kokkuvõtte võiks tuua?

M. Reintamm: See on hetkel Justiitsministeeriumis veel analüüsimisel. TsMSi muutmise VTK läheb arvamuse avaldamiseks juuni jooksul.

V. Kõve: Kokkuvõtte saab tulla ainult sellest, et meil on süsteemis vähem kohtunike.

T. Saar: Kui on otsus jätta osad kohad täitmata, siis võiks etteruttavalt vaadata, milline on tulevikus saavutatav kokkuvõtte ja selle põhjal mõelda, kui mitu kohta vaja jätta täitmata.

K. Kruusvee: Tahtsin halduskohtu täitmata koha juures märkida, et selle täitmine lisaraha ei nõua. Kokkulepe oli, et raha tuleb kahe kohtujuristi arvelt ehk kohtujuristi eelarvest liiguks raha kohtunike eelarvesse.

V. Kõve: Kas kohtumenetluse tõhustamise eelnõu kohta on ka veel ettepanekuid või kommentaare?

A. Uritam: Ma ei ole esitatud tsiviilkohtumenetluse ettepanekute vastu, aga ma ei näe ressursilist kokkuhoidu. Kohtunike võiks ainukesena aidata lihtmenetluse piirmäära suurendamine, aga asi tuleb ikka ära lahendada.

Väga kahtlen, kas on mõistlik määruskaebuse menetlust reguleerida selliselt, et määruskaebus esitatakse otse ringkonnakohtutele, sest need võivad olla puudustega ja puuduste kõrvaldamisega on tegelenud maakohus. Nüüd peaks sellega tegelema ringkonnakohus. Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi töökoormus on täna juba nii suur. Aitaks, kui mingisuguse summani saaks otsused ära teha resolutsioonotsusega, see ettepanek ei ole aga kajastamist leidnud.

T. Talviste: Ettepanek panna maksekäsuosakonnale kohustus ise hagiavaldust nõuda võiks tuua märkimisväärse kokkuhoiu, s.t kohtutesse ei jõuaks ligemale 10% tsiviilasjadest.

A. Uritam: Mulle tundub see töö ümber tõstmine ühest kohtust teise, aga süsteemile tervikuna see ressursi kokkuhoidu ei too.

I. Pilving: Halduses me oleme selle sammu teinud kümme aastat tagasi ja kordagi ei ole kahetsetud.

K. Kruusvee: Halduskohtumenetluse ettepanekud annavad kindlasti hea efekti, aga need võiksid liikuda võimalikult kiiresti. Juba juulist tulevad Tartu vangla asjad Tallinnase, meil terendavad haldustrahvid ja seetõttu koormus suureneb, aga kui meil ei ole finantsressursi, siis peab muid meetmeid rakendama. Halduskohtu loamenetluse revisjoniga peaks võimalikult kiiresti edasi liikuma, sinna me kulutame palju ressursi.

V. Kõve: Sellega tuleb ka arvestada, et tsiviilis hakkavad kandidaadid otsa saama.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Lahkub Kristiina Viks.

3. Kohtunike töökoormuse ja pikemaks muutunud menetlusaegade analüüsi lähteülesande tutvustamine ning kohtunike kohtade täitmine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Riigikohus, Üllar Kaljumäe, Justiitsministeerium, Külli Luha

K. Luha: Meie töögrupi ülesanne oli teha ettevalmistav lähteülesanne selleks, et saaks sisuliselt analüüsida, kas kohtuasjad on läinud keerulisemaks või kas kohtunike menetluspraktikas on muutusi olnud.

Lähenesime probleemile selliselt, et oleks võimalik võrrelda samalaadseid andmeid. Võtsime vaatluse alla kolm aastat: 2017 ehk esimene aasta, kui iga kohtunik sai enda kõrvale tööle kohtujuristi, edasi vaatlesime aastat 2021 ehk nn esimene koroonaaasta mille kohta oli hüpotees, et lahendati ainult väikseid asju ja viimasena vaatlesime 2023. aastat, mis näitab kõige uuemat seisut. Analüüsi tegime mitte asjade alusel, vaid koormuspunktide (asjade töömahu) alusel. Vaatlesime kolme statistilist näitajat – lahendatud asjade tööhulka koormuspunktides, asjade lahendamise jõudlust koormuspunktide alusel ja asjade lahendamise keskmist menetlusaega. Valimisse võtsime kohtunikud, kes valitud kolmel aastal olid täiskoormusega tööl.

Üks põhiline järeldus, mille töögrupp esmase analüüsi tulemusel teha sai, on seotud põlvkonnavahtusega. Ilmnes, et 20–40% kohtunikest on valitud aastatel töötanud vähema kui täiskoormusega, see on väga suur osakaal. Eriti ilmeka näitena võib tuua Pärnu Maakohu, kus tsiviilasjade menetlusaeg on väga oluliselt tõusnud ja samas andmed näitavad, et ainult üks kohtunik on valitud aastatel asju lahendanud täiskoormusega. See tähendab, et tsiviilkohtunike põlvkonnavahtetus väikeses kohtus on väga suure mõjuga.

Veel ilmes analüüsitud andmetest, et üldmenetluses oli 2021. a jõudlus väiksem ehk lahendati väiksemaid asju, st kohtutel õnnestus sellel keerulisel aastal ära lahendada selliseid üldmentlusi, milles menetlusosalisi oli võimalik veebi kaudu või mõneks istungiks kokku koguda.

Analüüsi sisulisele küsimusele, kuidas asjad on muutunud keerukamaks või ajamahukamaks, me esmasel analüüsi käigus vastust ei saanud. Töökoormusmetoodika järgi on ühe koormuspunkti väärtus 2023. a sama, mis 2017. a ehk samade asjade arvestuslik töömaht on sama. Teema edasi uurimiseks tuleb läbi viia kvalitatiivne analüüs.

Kui vaatlesime pikemat perioodi (2013–2023), siis tsiviilasjade juurdekasv on märgatav (u 26%) ja süüteoasjades vastupidi on asjade arv vähenenud (u 36%) , aga kohtunike ressursijaotus kohtutes on laias laastus jäänud samaks jäänud.

A. Parmas: Tartu Ringkonnakohtus on arusaadavam, miks asjad seisavad, sest kohtunike on seal lihtsalt vähe ja suuremad asjad võtavad seetõttu palju ressursi. Tallinna Ringkonnakohtusse tulevad asjad nõuavad kõik palju sisulist tööd, väikseid asju enam ei ole, nagu oli aastaid tagasi.

K. Luha: Üheks probleemiks on kindlasti ka üldmenetluse istungiteks aja leidmine, see on kokkulepe mitme osapoole vahel ja ei sõltu ainult kohtust.

M. Helm: Kas sa pidasid 20–40% all silmas ka neid kohtunike, kes olid pikemalt haiguslehel?

K. Luha: Jah, ka neid, aga üldiselt ilmes, et väga suur hulk on kohtunikke, kes asuvad teenistusse, lahkuvad teenistusest, liiguvad teise kohtusse, roteeruvad kohtusüsteemist välja või lapsehoolduspuhkusele, kõikidel sellisel juhtudel ei ole nendele asjade jagamisel täiskoormus.

I. Pilving: Halduses on märgitud, et 25% kohtunikest töötas sellel perioodil täiskoormusega, kas see on õige?

K. Luha: See kehtib valitud aastate kohta, me ei vaadanud kogu perioodi (2017–2023). Halduskohtutes me leidsime tõesti seitse kohtuniku, kes 2017. a, 2021. a ja 2023. a töötasid täiskoormusega. Ennekõike oli osakoormusega töötamise põhjusteks sama, mis maakohtutes ehk asjade jagamise lõpetamine ametist lahkumise tõttu, lapsehoolduspuhkus, roteerumine või pikem haigus.

A. Uritam: Lähteülesandes on kirjas, et vaadeldaval perioodil lahendas täiskoormusega tsiviilasju kokku 33 kohtunikku, kusjuures Harju Maakohtus 20 kohtunikku ja Viru Maakohtus töötas vaadeldaval perioodil enim kohtunikke e 60% tsiviilkohtunikest. Kas saan õigesti aru, et Viru Maakohtus 60% kohtunikest töötas täiskoormusega? Mind need arvud üllatavad, mis on peamised põhjused?

K. Luha: Jah just, sellel vaadeldaval perioodil need arvud on sellised. Tundubki, et täiskoormusega mittetöötamise peamisteks põhjusteks on põlvkonnavahetus, lapsehoolduspuhkused ja esimesest astmest teise astmesse liikumine või roteerumine kohtusüsteemist välja.

A. Uritam: Samuti on lähteülesande dokumendi kirjas, et analüüsitud andmetest ilmneb, et kohtunikud ei ole spetsialiseerunud vastavalt tsiviil- ja kriminaalasjade hulgale kohtus. Mis selle all on silmas peetud?

K. Luha: Laias laastus tsiviil- ja süütoekohtunikud jagunevad sarnaselt nagu aastaid tagasi, suurt revideerimist ei ole toimunud. Tsiviilasjade hulk on oluliselt kasvanud, aga tsiviilkohtunike hulk mitte ehk proportsioon ei ole muutnud.

T. Talviste: Lähteülesandes on välja toodud, et vaadeldaval perioodil lahendas täiskoormusega tsiviilasju üks kohtunik Pärnu Maakohtus. 2022. a suvest kuni 2023. a novembrini läks Pärnu Maakohtust pensionile neli tsiviilkohtuniku. Seda peegeldavad ka menetlusajad. Kui te Viru Maakohtus ühtegi kohta ei täida, siis on ka seal kindlasti menelusaegade pikenemist oodata.

T. Pappel: Põlvkonnavahetus oli see, mis lähteülesandest kõige selgemini välja torkas. Lähteülesanne ei vasta aga püstitatud küsimustele.

K. Luha: Jah, aga lähteülesanne ei saagi vastata, selleks tuleb teha eraldi analüüs.

T. Pappel: Tartu Ringkonnakohtu vaates töötas vaadeldud kolmel aastal igas kolleegiumis ainult kolm kohtunikku täiskoormusega. See arv annab vastuse sellele, et toimunud on põlvkonnavahtetus, aga ei anna vastust, kas ressursi oli piisavalt.

K. Luha: Meie ülesanne oli tuvastada, kas asjad on läinud keerulisemaks või kohtunikud on teinud vähem tööd, ennekõike vaatasime andmeid ja proovisime leida võrreldavaid. Selle küsimusega edasi tegelemiseks peaks nende samade valitud kohtunike lahendatud asjadesse sisuliselt sisse vaatama. Me ei saanudki sellele küsimusele veel vastata, sest need põhjused ei selgu statistikast, vaid edasi oleks vaja kohtunikega rääkida, siis selguvad ehk põhjused kas või kui palju on asjad ajamahukamaks läinud.

M. Vahing: Tahan tasakaalustada seda sõnumit, et süüteo kohtunike on palju. Süüteoasjades on viimastel aastatel küll langus olnud, aga viimased kümme aastat on majandusel läinud hästi, kuritegevus on olnud languses ja seda peegeldabki asjade hulga vähenemine. Samas võib arvata, et varsti peaks süüteoasjade hulk jälle kasvama, sest me oleme majanduslanguses. Asjad tulevad kohtusse viitega. Kui me täna süüteo kohtunike arvu vähendame, siis mingil hetkel võib osutuda see probleemiks. Olen nõus sellega, et lahendusi tuleb leida.

V. Kõve: Arusaadav, aga samas, kui tsiviilasjade hulk tõuseb ja süüteoasjade hulk langeb, siis ei ole loogiline, et kohtunike arv üldse proportsionaalselt sellega seoses ei muutu.

K. Siigur: Me vaatasime neid kohtunike, kes olid töötanud kõigil aastatel. Mõte on, kas nemad on hakanud aja jooksul vähem tööd tegema, tulemus on, et ei ole hakanud. Sellest saimegi teha järelduse, et statistiliselt on erinevuse tinginud põlvkonnavahtetus.

Üllar Kaljumäe ettekanne.

Ü. Kaljumäe: Kohtunikud teevad palju tööd ja on tublid. Täiskoormusega töötavalt kohtunikult eeldatakse aastas 1600 tundi tööd.

Halduskohtunike koormus on küll viimastel aastatel olnud kõrge, aga arvestuslikku võimekust saavutatud ei ole. Arvudest nähtub ka, et kui koormus on kõrgem, siis jõutakse rohkem tööd teha, kui koormus on madal. Kohtunike võimekus esimesel aastal asju lahendada on madalam ja see on omane kõigile menetlusliikidele. Põlvkonnavahtetuse tõttu oleme kaotanud halduskohutute vähesest ressursist veelgi.

Tsiviilkohtunike keskmine võimekus on langenud. Uue kohtuniku sisenemisvõimekus on võrreldes halduskohtunikega tsiviilis natuke parem. Tsiviilis on põlvkonna vahetus mõju olnud veelgi tugevam. Kogenud kohtunike võimekus asju lahendada on püsinud erinevalt aastatel samal tasemel.

Süüteo kohtunikud keskmiselt ei tee eeldatavaid tunde aasta jooksul täis. Noorkohtunikel on esimesel aastal süüteoaldkonnas koormus kõrgem, kui teistes valdkondades.

Järeldus on, et me ei pea kiirustama kohtunike kohtade täitmisega. Numbrite pealt midagi drastilist ei ole ette näha. Kui koormuse vaates kohtade täitmisele mõelda, siis eeskätt tuleks mõelda halduskohtute peale. Viru Maakohtus ei ole vaja neid kohtunikukohti minu analüüsi järgi täita.

L. Naaber-Kivisoo: Süüteo kohtunike kohtade vähendamine tähendab kogu kriminaalmenetluse ümberkorraldamist. Täna ei ole võimalik, et asju ei lahendata majade põhiselt. Prokuratuur ei saa tagada inimeste sõitmist erinevatesse kohtumajadesse.

Ü. Kaljumäe: Need arvutused ei tähenda, et süüteo kohtunikud peaksid ametist lahkuma, vaid nad võiksid saada ühel või teisel viisil osaleda tsiviilis.

A. Asi: Arvutused on tehtud tänaste kehtivate koormuspunktide põhiselt, kui arvutustes võtta arvesse plaanitavaid muudatusi koormuspunktides, kas siis oleks seis teine? Süüteoaldkonna ja tsiviilvaldkonna koormuspunktid täna ei ole adekvaatsed. Kas statistilise kohtuniku arvestuses on arvestatud neid kohtunike, kellele on jagamine peatatud? Näiteks seetõttu, et ta lahendab mingisugust

mahukat kaasust ja mul ei ole seetõttu võimalik talle muid asju kõrvale jagada. Harju Maakohtusse tulevad sellised kaasused, kus ma pean kohtunikule ülejäänud asjade jagamise lõpetama ja seda ühiskonna huvides. Kui seda ei ole arvestatud, siis tegelikkust need arvutused hetkel ei näita.

Ü. Kaljumäe: See arvustus seda ei kajasta, saame vajadusel lisada.

T. Pappel: Mis on ringkonnakohtute statistika?

Ü. Kaljumäe: Me ei ole jõudnud neid arvutusi teha. Olen nõus, et ka ringkonnakohtute osas võiks sellist statistikat teha.

L. Naaber-Kivisoo: Statistilise kohtuniku mõistest saadakse erinevalt aru, selle sisus peaks kokku leppima. Kindlasti peaks arvestama peatamisi, need on väga olulised. Samamoodi on keeruline viia ellu ettepanekut panna süüteo kohtunikud lahendama tsiviilasju, seda eriti olukorras, kus soodustame spetsialiseerumist.

Ü. Kaljumäe: Põhjus, miks ma ei võtnud kohe arvutusse neid juhtumeid, kus mitu kohtuniku korraga pensioneerub, on seetõttu, et see ei ole iga aastaselt korduv nähtus. Ajutiste olukordadega tegelemiseks tuleb rakendada ajutisi lahendusi.

L. Naaber-Kivisoo: Samas on olukord selline, et kogu aeg keegi ikka on kuskil ära.

K. Luha: Statistilise kohtuniku arvestust täiendan nii palju, et see on aastaid olnud täiendavaks statistiliseks näitajaks ametikohtade arvu kõrval. Arvesse on võetud spetsialiseerumist, ametisse asumist, asjade jagamise peatamist ja vähemalt kolm kuud järjest eemalolekuid ning seda on arvatud saanud asjade kohta. Ettepanekuid kohtunike kohtade ümber jagamiseks kohtute vahel, oleme alati teinud määruses toodud ametikohtade arvu alusel, sest statistilise kohtuniku suurus on muutuv.

V. Kõve: Lõpetuseks saab märkida, et arvamused KHNis on erinevad. Justiitsministeerium peab ise pakkuma välja need kriitilised kohtunikukohad, mille osas konkurss välja kuulutada. Mina isiklikult toetan Tallinna Ringkonnakohtus halduskoha täitmist ja teiste kohtadega ootamist.

L. Naaber-Kivisoo: Mis saab sellest Viru Maakohtus varem kohtunikukoha täitmise vajadusest, mul on vaja KHNi nõusolekut ministri määruse muutmiseks.

V. Kõve: Aga selle arutamiseks peaks olema sellekohane punkt päevakorras koos materjalidega.

K. Luha: See on seotud kohtade täitmisega, seda määrust ei ole mõtet teha siis, kui meil ei ole teadmist, kas Viru Maakohtu tsiviilkohtunike kohtadele saab konkursid välja kuulutada.

V. Kõve: Seda otsustab minister, kas need kohad kuulutatakse välja. KHNis on arvamused erinevad kohtade väljakuulutamise osas. Kui on kriitiline, siis tuleks koht välja kuulutada, muude kohtade puhul ootaks ära septembrikuise istungi.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks. KHN soovib justiitsministril kaaluda õigusemõistmise tagamiseks kohtunikukoha konkursi väljakuulutamist neis kohtutes, kus see on kõige kriitilisem. Teiste kohtuniku kohtade täitmise vajalikkust ja võimalikkust arutatakse septembrikuisel KHNi istungil.

4. Kohtute töökoormusmetoodika muudatused tsiviil- ja süüteoasjades – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Külli Luha

K. Luha: 2020. a kinnitas KHN kohtute töökoormusmetoodika, see kehtib ka praegu, aga metoodikasse on sisse kirjutatud vajadus aeg-ajalt see üle vaadata. Praeguste tsiviil- ja süüteoasjade muudatuste aluseks on 2023. a sügisel kohtutest laekunud ettepanekud. Ettepanekute arutamiseks moodustasime töörühma, maakohtute esimeestest ja osakonnajuhatajatest, analüütilist abi pakkusid kohtute analüütikud.

Esmalt tsiviilasjadest. Tsiviilasjade metoodika aluspõhimõtteid ei muudetud, st kehtima jääb koormuspunkti väärtus ja tsiviilasjade omavahelise suhestumise skaala. Uue olulise tingimusena näeme

vajadust arvestada lisatöömahtu nendes asjades, milles esitatakse vastuhagi või vastuväide nõude tasaarvestuseks, et kohtute infosüsteemis luuakse nn koefitsiendinupp, mis sellisele asjale lisab 50% ulatuses töömahtu juurde. Järgmise olulise asjana on laenu- ja krediidilepingutest eraldatud tarbijakrediidilepingud ja loodud uus kategooria. Tõstisime kinnistusraamatu asjade töömahtu ja analoogselt ühtlustasime maksekäsu kiirmenetluste määruskaebuste töömahu, tõstisime eeltöendamismenetluste töömahtu. Olulise muudatusena lahutasime pankrotiavalduste põhimenetlusest järelevalvemenetluse ja mõlemad menetlused said eraldi töömahu. Pankrotiasjades nõuete tunnustamise menetlustes otsustame, et ühest õigussuhtest lähtuvaid nõuded grupeeritakse ja need saavad koondina väärtuseks 5,2 töökoormuspunkti, kusjuures sisend selles osas tuleb kohtunikult/osakonna juhatajalt, seda ei otsusta kantselei.

M. Helm: Kolleeg andis mõista, et kõigi pankrotimenetluse toimingute tegemine 72 tunniga ei ole realistlik.

K. Luha: Metoodika ei näe ette, et selle ajaga peab igal juhul toimingud ära tegema, vaid see on kohtuniku keskmine ajakulu. Metoodika võtab arvesse, et igal kohtunikul on kasutada menetlusgrupp. Arutasime seda spetsialiseerunud kohtunike osakonna juhatajaga ja jõudsime järeldusele, et mõistlik on pankrotiavalduste põhimenetlus ja järelevalvemenetlus lahutada, sest see tagab võrdsema asjade jagamise koormuse.

M. Helm: Töökoormusmetoodika väljatöötamisel otsustati ühiselt, et tsiviil- ja haldusasjades tuleks kasutada ühiselt 40-punktilist skaalat. Leiti, et kõige raskemad ja ajamahukamad asjad nii halduses kui ka tsiviilis on ajakulult ja koormuselt võrdsed.

K. Luha: See ei ole päris õige arusaam metoodika sisust. Vaatamata sellele, et mõlemas menetlusliigis on asjade keerukuse suhestatud 40-sel skaalal, määrab iga kategooria töömahu koormuspunkti väärtus ja see on olnud metoodika loomisest peale haldusasjades suurem. Mulje skaalade võrdsusest võis jääda, kuna kohtute infosüsteemis ei kajastunud asjade tegelik töömaht, vaid menetlusliigi sisene väärtus skaalal. Nüüd juba paar aastat kajastub ka kohtute infosüsteemis asjade tegelik töömaht.

Kuna aga tsiviilasjade metoodika ei rahulda oma sisult tsiviilkohtunikke laiemalt, siis võtsime eesmärgiks uue metoodika välja töötamise, aga see võtab aega. Need praegused muudatused on aga hädavajalikud selleks, kuni uut metoodikat veel ei ole, et tsiviilasjadel oleks siiski õiglasem töömaht.

M. Helm: Olen enne kohtuniku ametisse asumist ise mõlemat valdkonda teinud, seega ei saa selle metoodikaga kuidagi nõustuda.

K. Luha: Metoodika aluseks, mis kinnitati 2020. a, oli 2015–2019 aastate lahendatud asjade kogum ja selle põhjal leiti kohtuniku koormuspunkti väärtus. Metoodikas ei ole kirjas seda loogikat, et kuna menetlusliigi sisesed skaalad on mõlemal juhul 1–40, siis tsiviil- ja haldusasjad on töömahult võrdsed.

I. Pilving: Rõhutaksin, et me räägime keskmistest asjadest. Keskmist mõjutab oluliselt asjade arvu vahe, tsiviili- ja haldusasjade vahe on aasta lõikes päris suur. Asjade struktuur on totaalselt erinev.

M. Helm: Olen nõus, et tsiviilasjade seas on ka vähemahukaid asju, aga nendel on ka väikesed töökoormuspunktid.

V. Kõve: Kas kohtute esimeestele sobib, et see selliselt töökoormusmetoodika muudatused kinnitatakse?

A. Asi: Minu sõnum on see, et KHN kinnitaks praegu töökoormusmetoodika muudatused ja töögrupis tegeleksime edasi konfiskeerimise teemaga ning metoodika põhiprintsiipide üle vaatamisega.

L. Naaber-Kivisoo: Toetan ka selle kinnitamist.

K. Kruusvee: Merit Helmi tõstatud teema ei ole hetkel KHNi otsustada, muudatusi ei tehta halduses ja seega mina seisukohta ei võta.

M. Vahing: Mina samuti toetan selle kinnitamist.

K. Siigur: Kui komisjon on koos käinud ja kohtujuhid on selle ettevalmistanud, siis ma ei näe põhjust sellele vastu seista.

KHNI liikmed hääletavad kohtute töökoormusmetoodika muudatuste kinnitamise osas.

Poolt: 7

Vastu: 1

M. Helm: Mina olen sellele vastu, sest 2,8 kordne töökoormuspunktide vahe tsiviil- ja haldusasjades ei ole õigustatud.

Otsus: KHN kiidab heaks kohtute töökoormusmetoodika muudatused tsiviil- ja süüteoasjades.

Lahkub Madis Timpson.

12.28–13.04 lõuna.

Liitub Heiki Loot.

5. Kohtuhaldusmudeli eelnõu arutelu – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Riigikohus, Heiki Loot, Justiitsministeerium, Mari-Liis Mikli

H. Loot: KHNIle on esitatud kohtuhaldusmudeli muudatused kohtute seaduse terviktekstis. Rakendussätted töötame välja siis, kui eelnõu on saanud põhimõttelise heakskiidu.

KHN pidas eelmisel istungil vajalikuks, et töögrupp kujundaks seisukoha, kas uus kohtuhaldusmudel sobib ka juhul, kui võetakse ette kohtute liitmine. Töögrupp arutas seda küsimust ja jõudis järeldusele, et välja pakutud mudel sobib üldjoontes ka siis. Vaja oleks teha ainult üksikuid muudatusi plaanitavas mudelis.

Tervikteksti saatsime esmalt arutamiseks kohtutele ja EKOÜle. Samuti esitasime kaks küsimust. Esiteks, kas põhimõtteline toetus kohtuhalduse muutmiseks on olemas. Eelkõige selle osas, kas kohtute haldamine võiks Justiitsministeeriumilt minna üle kohtute haldamise ja arendamise nõukogule ja sellele alluvale kohtuhaldusteenistusele. Teine küsimus puudutas eelnõu üksikuid sätteid, ootasime nende kohta tagasisidet. Kõik tagasisidet andnud kohtud ja EKOÜ juhatus toetasid põhimõtteliselt mudeli muutmist. Mõnes arvamuses kõlas see, et üksikute sätete arutamiseks vajatakse rohkem aega. Kohtute ja EKOÜ tagasisidet arvestades tegime KHNIle ettepanekud, mille kohta nüüd töögrupp KHNI arvamust ootab. Esimene põhiküsimus on, kas põhimõtteline toetus eelnõule on olemas ja seejärel palume kujundada seisukoht nendes küsimustes, kus töögrupp pole veel jõudnud lõplikule lahendusele.

Kui põhimõtteline toetus eelnõule on KHNIlt olemas, siis järgmisena valmistame ette eelnõu koos rakendussätete, seletuskirja ja rakendusaktide eelnõudega ning edastame kooskõlastamiseks. Loodetavasti on järgmiseks KHNI istungiks eelnõu kooskõlastatud ja jõudnud valitsusse, siis saab töögrupp teha oma tööst järgmisel istungil kokkuvõtte. Kui eelnõu liigub valitsusse ja sealt edasi Riigikogusse, siis on viimane aeg hakata valmistuma eelnõu praktiliseks rakendamiseks, millega peaks hakkama tegelema eraldi töörühm. Kohtujuhtidega arutelult pärineb mõte, et seda töörühma võiks vedada projektijuht, kes võiks olla hiljem tugev kandidaat kohtuhaldusteenistuse esimeseks direktoriks.

Edasises päevakorrapunkti 5 arutelu peetakse KHNI all silmas plaanitavat uut kohtute haldamise ja arendamise nõukogu.

V. Kõve: Arutasime seda ka Riigikohtus, kuigi kirjalikku tagasisidet me ei edastanud. Põhimõttelist vastuseisu riigikohtunike poolt ei olnud.

T. Saar: Kas finantsküsimusi olete arutanud? Kas ei või tekkida olukord, kus loome haldusüksuse, mida tuleb hakata üleval pidama õigusemõistmiseks mõeldud rahast?

H. Loot: Eelarve küsimustega oleme mitmes plaanis tegelenud. Kõigepealt oleme arutanud, kas kohtute eelarvestamine võiks toimuda sarnaselt Riigikohtuga, kuid oleme pidanud selle küsimuse lükkama kaugemasse tulevikku. Samas pakkus töögrupp välja mitmeid muudatusi, kuidas eelarve koostamine ja

eelarve jagamine võiksid edaspidi käia, et kohtute rolli võrreldes olemasoleva süsteemiga märkimisväärselt suurendada. Kolmandaks vajab vastust küsimus, kui palju raha läheb üle loodavale kohtuhaldusteenistusele. Kohtute haldamise raha jaguneb hetkel ministeeriumi ja kohtute vahel, eks ole näha, kui palju ministeeriumi raha läheks selle muudatusega kohtuhaldusteenistusele kaasa. Selle küsimusega on vaja eraldi põhjalikumalt tegeleda. Meie töögrupi põhiline tähelepanu on läinud uue mudeli loomisele, aga kui tuleb mudelile heakskiit, siis tuleb ka finantsküsimustega edasi tegeleda. Samas ei ole meie töögrupp selleks parim kooslus. See peaks olema kellegi igapäevane töö, kes võtab mudeli praktilise rakendamise ettevalmistamise enda peale. Soovitame luua eraldi rakendusühik, mille liikmed tegelevad nende praktiliste küsimustega. Tavaliselt nõuavad sellised muudatused ka investeringuid, kui palju ja kas selle jaoks on ministeeriumis reserve, selgub.

M.-L. Mikli: Kohtute eelarve reserv ja kohtute haldamise tegevustele kuluv raha läheb kohtuhaldusteenistusse kaasa, kui muudatus jõustub.

KHNI liikmed hääletavad, kas toetatakse põhimõtteliselt kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõud.

Poolt: 8

Vastu: 0

H. Loot: Räägime tulevase KHNI koosseisust. Meil ei olnud töögrupis selle osas täielikku üksmeelt. Meie ettepanek on, et KHNI koosseisu viis liiget võiksid olla kohtunike täiskogu valitud kohtunikud ning kolm oleksid välisliikmed. Soovime teada praeguse KHNI eelistust selle osas, kes need kohtunikud peaksid olema. Kuna Riigikohus jääb uuest mudelist kõrvale, siis meie arvates riigikohtunikud võiksid nende hulka mitte kuuluda. Üks välja pakutud variantidest tähtsustab regionaalset esindatust ehk KHNI koosseisu kuuluvad üks ringkonna kohtunik ja neli esimese astme kohtunikku. Teine välja pakutud variant on, et täiskogu valitud kohtunikest liikmed on kaks ringkonna kohtunikku ja kolm esimese astme kohtunikku.

V. Kõve: Mina ei toeta nendest variantidest kumbagi, sest minu arvates peaks ka riigikohtunik kuuluma KHNI koosseisu.

V. Saarmets: Üks variant oleks, et ei ole üldsegi ära jagatud, kes need viis kohtunikest liiget on. Võibki olla üldiselt, et esindatud peavad olemas kõik valdkonnad ja kõik kohtuastmed.

J. Sarv: Kas selline lahendus ei muudaks valimissüsteemi liiga keeruliseks?

V. Saarmets: Tõsi, aga ma ei leia, et need viis kohtunikku peaksid tingimata olema astmete lõikes kindlaks määratud, siis on ka paindlikkust.

H. Loot: See on üks variant, mida kaaluda, aga siis peab valimise korda vastavalt disainima. Selle variandi puhul tasub ka meeles pidada, et KHNI liikmeid valivad kohtunikud ja nendest enamuse on esimese astme tsiviilkohtunikud. Seega võiks arvata, et nemad oleksid populaarseimad valikud.

A. Uritam: Rahvusvahelistest põhimõtetest ja normidest tulevad teatud reeglid. Üks põhimõte on ka see, et kohtusüsteem peab olema piisavalt laialt esindatud ja kindlasti peab olema esimese astme kohtunikke KHNI liikmete hulgas. Teiseks, on üks reeglistest see, et KHNI valitud liikmetest ei peaks olema domineerivad kõrgema astme kohtunikud. Pakutud teine variant võib minna sellega vastuollu. Mulle sümpatiseerib esimene variant, kus on neli esimese astme kohtuniku, sest siis on paremini tagatud regionaalse esindatuse nõue. Virgo Saarmetsa ideed rakendades võib juhtuda, et regionaalse esindatuse nõuet ei täideta. Toetaks seda varianti, et KHNI koosseisu kuuluvad üks ringkonna kohtunik ja neli esimese astme kohtunikku.

I. Pilving: Kui algne mõte oli, et teeme uue KHNI väiksemaks, siis arvamusi on ikkagi erinevaid ja tundub, et nõukogu ikkagi paisub. Sel juhul võib juba tänase KHNI koosseisu ka uude nõukogusse jätta.

Pigem võiks ikkagi uue KHNI teha väiksemaks ja sel juhul toetan Virgo Saarmetsa ideed, jätta kohtunike koosseis vabaks ja las täiskogu otsustab. Mina täna seda punkti ei hääletaks, avaldame arvamust. Rahvusvaheliselt on ettenähtud küll erinevad soovitused, aga need ei ole reeglid, millest peame igal juhul lähtuma.

A. Parmas: Ma ei näe mõistlikku põhjendust, miks peaks erisuguseid kvoote arvestama, väiksem seltskond on parem, aga see ei tohi liiga väike ka olla. Kohtute hääl ja probleemkohad on esitatud esimeeste kaudu, nad ka osalevad nõukogu töös, andes selleks enda sisendi.

I. Pilving: KHNI liikmed ei räägi ainult oma kohtute seisukohast, vaid esindavad kõigi huve.

A. Uritam: Võime öelda, et rahvusvahelised soovitused ei oma mingisugust tähtsust, aga üldine eesmärk võiks olla tagada kohtusüsteemi sõltumatus ja kaitsta kohtusüsteemi poliitiliste mõjude eest. Samuti teha kohtusüsteemist organisatsioon, mis on juhitud demokraatlikult, selleks ongi rahvusvahelised soovitused ettenähtud. Tänapäev KHNI koosseis ei ole kooskõlas rahvusvaheliste soovitustega. Esiteks seetõttu, et kohtunikest valitud liikmed ei moodusta enamikku ja teine probleem on selles, et kaks parlamendiliiget kuuluvad KHNI koosseisu, kuigi rahvusvaheliste soovituste kohaselt ei peaks need olema tegevpoliitikud.

H. Loot: Töögrupp toetab seisukohta, et kõigi astmete ja harude esindatus võiks siiski olla kindlaks määratud.

V. Kõve: Nende aastate jooksul, mis olen KHNI olnud, pean tõdema, et on olnud üksikuid olulisi hääletusi, kus ei ole suurt häälteenamust. Enamasti on konsensus.

J. Sarv: Uuel KHNIil lasuks palju olulisemaid hääletusi, kui seda on senini olnud.

V. Kõve: Mina ei toeta kumbagi nendest variantidest, toetan pigem praegust KHNI koosseisu. Kui hääli ei tule kokku, saab töögrupp eelnõusse panna sellise variandi, nagu neile sobib. Saame uuesti tagasisidet anda kooskõlastusringil.

KHNI liikmed hääletavad, kes peaksid kuuluma tulevase KHNI koosseisu:

(A) üks ringkonnakohtunik ja neli esimese astme kohtunikku

Poolt: 1

(B) kaks ringkonnakohtunikku ja kolm esimese astme kohtunikku

Poolt: 3

Ülejäänud KHNI liikmed ei toetanud kumbagi varianti.

T. Pappel: Tuleb arvestada, et uue KHNI liikmete töökoormus saab olema oluliselt suurem, kui praeguse KHNI oma. See organ hakkab väga tihti ja pikalt koos käima. Tekib küsimus, kui palju nad selle kõrvalt jõuavad oma põhitööd teha?

I. Pilving: Mina eelistan praegu kahte võimalikku suunda – kas teha koosseis olulisemalt väiksemaks või jätkata praeguse koosseisuga. Vahepealne välja pakutud variant ei tundu mulle mõistlik.

V. Kõve: Liigume järgmise ettepaneku aruteluni, kas KHNI töökord võiks anda EKOÜ esimehele õiguse osaleda KHNI töös sõnaõigusega juhul, kui kohtunike täiskogu ei ole teda KHNI liikmeks valinud.

A. Uritam: EKOÜ kaasamine on vajalik, sest ühing üritab esindada kohtunike huve laiapindsel. Põhimõtteliselt ühingute rollid maailmas on suurenenud viimastel aastatel poliitilistest olukordadest

tulenevalt, seega nende arvamuse kõrvalejätmine ei ole õige ega hea. Aga loomulikult saab olukorra lahendada ka selliselt, et EKoÜ esindajad kandideerivad KHNi liikmeks. Mina toetaks seda varianti, et ühingu esindaja oleks sõnaõigusega kaasatud.

V. Saarmets: Kui KHN saab ise otsustada töökorda ehk keda sõnaõigusega kaasataks ja see ei ole seaduses, kas meil on mõistlik seda hetkel üldse otsustada?

H. Loot: Seda me tõesti ei soovi seaduse tasandile panna, vaid sel juhul seletuskiri tooks välja, et töögrupp on seda töö käigus arutanud ja peab mõistlikuks seda määrata tulevase KHNi töökorras.

K. Siigur: Ametiühingu kirjutamine seadusesse ei ole igal juhul mõistlik. Mina toetan pigem seda, et EKoÜ esindaja saab ise kandideerida KHNi liikmeks.

J. Sarv: Mina olen Kristjan Siiguriga nõus. Ma ei näe alust ka eelnõu seletuskirja EKoÜ esimehe sõnaõigusega osalust KHNi töös kirjutada.

KHNi liikmed hääletavad, kas KHNi töökord võiks anda EKoÜ esimehele õiguse osaleda KHNi töös sõnaõigusega juhul, kui kohtunike täiskogu ei ole teda KHNi liikmeks valinud.

Poolt: 3

Vastu: 5

H. Loot: Järgmine ettepanek tulenes Tartu Ringkonnakohtu tagasisidest.

KHNi liikmed hääletavad, kas ükski kohtunik ei tohi olla KHNi liikmeks valitud üle kahe korra järjest.

Poolt: 3

Vastu: 4

Erapooletu: 1

V. Kõve: Liigume edasi järgmise ettepaneku juurde ehk kus peaks olema sätestatud esimese ja teise astme kohtute esimeeste sõnaõigus osaleda KHNi töös. Mina toetan seda varianti, et see oleks sätestatud seaduses, töögrupp pakkus välja sätestamise töökorras.

H. Loot: Just, töögrupp pakkus välja, et see oleks samamoodi, nagu see on praegu ehk esimeeste sõnaõigus sätestataks töökorras. Põhimõtteline argument on see, et ministrile on tagatud osavõtu võimalus seadusega. Seadus reguleerib kohtuvõimu ja täitevvõimu suhet, kohtu esimehe kaasaraäkimise õigus on kohtuvõimu sisemine asi. Kui kohtu esimees on KHNi ametisse määratud ja tema alluv, siis esimehe kaasaraäkimise õigus peaks olema KHNi otsustada. Praktiline pool on see, et ilmselt kõikide KHNi arutada olevate küsimuste käsitlemisel kohtute esimehed ei saagi osaleda, näiteks esimeeste ametisse nimetamisel. See vajab paindlikumat reguleerimist ja seda saab töökorra tasemel paremini teha. Kirjutaksime selle samuti seletuskirja, aga lõpliku otsuse teeb ikkagi tulevane KHN, kui see jääb töökorra tasemele.

V. Kõve: Hääletame, kas see peaks olema sätestatud seaduses või KHNi töökorras.

KHNi liikmed hääletavad, kus peaks olema sätestatud esimese ja teise astme kohtute esimeeste sõnaõigus osaleda KHNi töös:

(A) seaduses

Poolt: 3

(B) KHNi töökorras

Poolt: 5

Liitub Villem Lapimaa.

KHNI liikmed hääletavad selle üle, et esimese ja teise astme kohtunike konkursid võiks välja kuulutada KHN, mitte Riigikohtu esimees.

Poolt: 8

Vastu: 0

V. Kõve: Järgmist ettepanekut hääletasime ka Riigikohtu üldkogul ja seal ei olnud selle poolt, et KHN peaks otsustama kohtuniku üleviimise üle. See on kohtunikukohtade määramine ning seda peaks tegema Riigikohtu üldkogu.

KHNI liikmed hääletavad selle üle, kes võiks otsustada kohtuniku üleviimise teise sama astme või madalama astme kohtusse:

(A) KHN

Poolt: 3

(B) Riigikohtu üldkogu

Poolt: 4

Erapooletu: 1

V. Kõve: Järgmist ettepanekut samuti Riigikohtu üldkogu ei toetanud, see võib samuti minna vastuollu põhiseadusega.

KHNI liikmed hääletavad selle üle, et kohtuniku teenistusvanuse ülemmäära tõstmine anda üle Riigikohtu üldkogult KHNI pädevusse.

Poolt: 2

Vastu: 5

Erapooletu: 1

KHNI liikmed hääletavad töögrupi esitatud ettepanekute üle:

- 1) Teha Justiitsministeeriumile ettepanek esitada eelnõu ametlikule kooskõlastamisele ja seejärel Vabariigi Valitsusele;
- 2) Töögrupil esitada kokkuvõte oma tööst KHNI järgmisele istungile;
- 3) Toetada töögrupi ettepanekut moodustada eelnõu rakendamist ettevalmistav tööühm, mis hakkab tegelema kohtuhaldusteenistuse struktuuri, töökohtade, eelarve jm praktiliste küsimustega.

Poolt: 8

Vastu: 0

V. Kõve: Täname töögruppi! Kohtuhalduse teemat arutame ka kohtunike täiskogul.

L. Naaber-Kivisoo: Minul on ikkagi küsimus, kuidas selle rakendamisega edasi minnakse?

M.-L. Mikli: Esmalt saadame eelnõu kooskõlastusringile.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Lahkub Andres Parmas.

Andres Parmas liitub virtuaalruumi vahendusel.

6. Kohtu arengukava – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Tallinna Ringkonnakohus, Villem Lapimaa

V. Lapimaa: Töögrupi ettepanek on, et KHN võtaks teadmiseks kohtu arengukava töögrupi ülevaate kohtu arengukava koostamise, senise tegevuse ning edasise tegevuskava kohta. Oleme alustanud arengukava dokumendi kirjutamisega, aga see ei ole kindlasti veel lõplik. Me ei soovinud, et arengukava koostamine jääks ainult töögrupi siseseks aruteluks. Saatsime esialgse projekti ka kohtutele ja EKoÜle ideede kogumiseks. Suur töö on veel ees, et ettepanekud ja ideed läbi töötada. Töörühmas tulevad ka järgmised kooskõlastusringid ja arutelud. Teema valdkond on lai, hõlmasime sinna kõik põhiküsimused, need peaks olema omavahel sidusad ja haakuvad.

Peamine vastukaja tuli kohtute arvu vähendamise küsimuses, mis on positiivne ja võimaldab argumente selgemalt sõnastada. Aga seda ettepanekut hakkame alles analüüsima. Ettepaneku mõte on, et ühe meetmena teiste hulgas võiks kaaluda kohtute arvu vähendamist. Selle analüüsi tulemust veel ei tea. Vastuargumendid sellele on sisukad ja kahtlemata asutuste tsentraliseerimine võib kaasa tuua juhtimise kaugenemist. Hetkel on analüüsimise koht, et mis on kohtusüsteemi jaoks parim lahendus. Töögrupp teadvustab, et kohtute liitmine tekitab riske ja on mitmeid kaalumiskohti. KHNile küsimus, kas samamoodi edasi minna dokumendi koostamisega, et pikemaajalisem siht ja strateegia oleks kokku lepitud? Arengukava dokument on peamiselt mõeldud kohtujuhtidele ja kohtusüsteemi juhtivatele institutsioonidele, et oleks millelegi toetuda. Arengukava aitab seada prioriteete. Arengukava ise automaatselt ei too raha, seadusemuudatusi, kohustusi ega õigusi, need peab eraldi tavapärasel menetluskorras kokku leppima.

I. Pilving: Menetlusseadustike muudatusega seotud tagasisidet ei ole veel jõudnud arutada.

M. Helm: Kas olete mõelnud eelarvelisi numbreid ka meetmete juurde kirjutada?

V. Lapimaa: See võikski arengukava idee olla, et kui me läheme finantsvahendeid küsima, siis meil peab olema mingisugune visioon, millele viidata. Investeeringute tegemisel küsivad asutused kindlasti tegevuskava. Kui meil seda dokumenti ei ole, siis on keerulisem investeeringuid põhjendada. Arengukava meile ressursi ei garanteeri, aga kuskilt on vaja pihta hakata. Järgmises etapis peame tegelema meetmete sõnastamisega ja kaaluma, kas lisada ka eelarvevahendid juurde. Täitmine peab olema hea strateegiadokumendi puhul mõõdetav.

V. Kõve: Mis puudutab IT teemat, siis meil oli IT asutuste juhtidega julgustav kohtumine. RIKi (Registrite ja Infosüsteemide Keskus) juht mainis meile, et suur osa praegusest plaanist on tahtmise korral teostatav. Riigikogu ettekandes räägin ka, et raskel ajal tuleks infotehnoloogiasse ikkagi investeerida, siis oleks mõne aasta pärast kuskilt kokku hoida.

Ü. Kaljumäe: Rahandusministeriga rääkisime ka sellel teemal, ta oli mõtetega kaasas.

A. Asi: Üks põhjus, miks me kõike sellisel viisil oleme teinud, on ka see, et igaüks ei arendaks omakeskis midagi välja, vaid riik saaks mitmeid infotehnoloogilisi lahendusi teha tsentraalselt. Hea näide on SALME transkriptsioon – keelemudel on Eestis sama, aga iga asutus arendab välja oma tehnoloogiat ja kulutab sellega ressursi. See võiks olla riigi jaoks kokkuhoiu koht, kui saaks lahendused tsentraalselt toimima. See ei ole ainult kohtu mure.

V. Kõve: Olen Astrid Asiga nõus, kuidagi peaks riigikeskselt paremini seda lahendama.

A. Uritam: EKoÜl tekkis ka mõte, et IT eesmärgid ja meetmed peaksid olema arengukavas väga selgelt sõnastatud ja rahanumbritega kaetud.

V. Kõve: Kohtunikena on väga keeruline neid IT eesmärgi eelarvestada.

A. Uritam: Kui täna ei oska neid arvusid kirjutada, siis peaksime väga selgelt formuleerima oma soovid.

V. Saarmets: Arengukava mõte on oma prioriteete kajastada. Kõik valdkonnad ei ole ühtemoodi kehvast seisusest, osadesse valdkondadesse oleks vaja rohkem panustada. Prioriteedid aitavad olukordades, kui mingi raha tuleb ja on vaja otsustada, kuhu see suunata. Kohtute liitmise teemal tuleb mõelda, kuidas ühte nii suurt asutust keegi juht suudaks üldse hallata.

V. Kõve: See ei ole kohtu arengukava lähtekoht olnud, esmalt tuleb teha põhjalik analüüs.

V. Lapimaa: Prioriteetide seadmise mõtted on õiged, arengukava juba ise mõnes mõttes on prioriteetide määramine. IT puhul on kaks etappi, kus on ka ajaliselt prioriteetid välja toodud. Kohtute liitmise osas sai hetkel arengukavasse kirjutatud analüüs, tulebki koguda kokku poolt- ja vastuargumendid. Kohtute liitmist praeguse arengukavaga ei otsustata. Praegu ei ole õige koht argumenteerida kohtute liitmise positiivsete ja negatiivsete külgede üle. Hetkel on küsimus, kas üldse asuda kohtute liitmisel analüüsima või analüüsi üldse mitte teostada.

T. Vaher: Minu jaoks on praeguse arengukava projekti abstraktsiooni tase mõistlik, liiga detailseks ei tasu minna. Selle dokumendi vaates ei ole nii oluline, mida keegi tegema peab. Dokumendist on puudu kliendivaade, seos väljapoole on justkui puudu. Dokumendis võiks olla mingi taoline suund, nagu lihtsad ja mugavad avalikud teenused ehk mis on kohtusüsteemi kui avaliku teenuse suunad tulevikus. Kui kohus suudab pakkuda kohtusse pöördujale paremat ja mugavamalt teenust, siis võiks kohtutel minna töö lihtsamaks. Kohtusse pöörduja vaate lisamine arengukavasse annab võimaluse väljapoole lihtsamini selgitada, miks need lahendused oleks kogu ühiskonnale kasulikud.

V. Lapimaa: See tagasiside on töögrupile väärtuslik, dokument läheb ka advokatuurile ametlikule kooskõlastamisele, ootame sealt samuti tagasisidet. Peame mõtlema sellele, kas muuta sõnastust selliselt, et ka kohtusüsteemivälisele inimesele oleks see arusaadav?

A. Uritam: EKoÜ on oma kommentaarid saatnud. Üldine tunnetus arengukava puhul oli see, et kõrvuti on väga suured lahendused ja mikroküsimused, mida ei peaks arengukavasse lisama. Näiteks spetsialiseerumine tööjaotusplaanis, selle kirjutamine arengukavasse võtab ära kohtute paindlikkuse. Teine suur mure arengukavas on menetluse kiiruse rõhutamine. Kui arutasime tänasel istungil kohtunikukohtade täitmata jätmist, siis seda ei tohiks minu arvates arengukavasse kirjutada. Selle lisamine arengukavasse võib jätta ebaõige mulje. Kõige probleemsem on siiski arengukavas ühe kohtu loomise idee, seda võib küll veel analüüsida, aga minu tunnetus on, et kohtunikud paluvad selle ideega üldse mitte jätkata. Sisulisi pooltargumente muredele, mida täna olemasoleval viisil teisiti lahendada ei saaks, mina ei näe. Kohtud iseenesest ei ole seda ideed sellisel kujul toetanud, seega ei ole vajalik raisata ressursi selle analüüsimisele. Konkreetseid probleeme saab ära lahendada mõnel muul viisil, näiteks üleriigilise jagamisega.

V. Lapimaa: Kokku on pandud üldist laadi visioonidokument ja siis tegevuskava. Võib-olla olekski mõistlik piirduda üldise visioonidokumentiga. Tegevuskava võiks olla eraldi dokument, see oleks rohkem juhtimisinstrument. Oleme kaasanud eksperte, kes on taolisi dokumente varem teinud ja ka nende idee oli: kaasata avalikkust visiooni dokumendi kirjutamisse. Tegevuskava võiks jääda organisatsiooni sisse. Kiire kohtumenetlus on ühiskondlik ootus ja eeldan, et ka kohtuametnikel ja kohtunikel ei oleks selle vastu midagi, kui ressursid on olemas. Kindlasti arengukava ja strateegia mõte ei saagi olla see, et nõuame kohtunikele rohkem, kui ollakse suutelised. See on vastuolus ka personalipoliitikaga. Ühiskonnale peab kommunikeerima, et kui soov on tõhusa ja kiire kohtumenetluse järele, siis peavad olema tagatud erinevad ressursid.

T. Pappel: Arengukava mitmed osad, nt personalipoliitika ja kommunikatsioon, olid igati mõistlikud ja IT osa ambitsioonikust saab ainult kiita. Seoses arengukava IT osaga, leidsid samas osad kohtunikud, et tuleks pöörata enam tähelepanu digitoimiku probleemide lahendamisele. Digitoimiku tõrgeteta ja sujuv töö on hetkel kõige aktuaalsem küsimus, kuna kasutame nüüd tsiviil- ja haldusasjades vaid digitoimikut. Kohus oli täiesti üksmeelne selle osas, et kohtute liitmist ei peaks toimuma. Kui lugeda põhjendusi kohtute liitmise vajaduse kohta, siis ei ole need veenvad. Probleem on selles, et meil ei ole hetkel paindlikke võimalusi, kuidas kohti kohtute ja erinevate menetlusliikide vahel ümber mängida ja me täidame kohti ilma täiendava analüüsita. Kui meil on üks kohus, siis ei ole kohtute omavahelist konkurentsi, mis aitaks välja tuua süsteemi ebaefektiivsust. Kuidas me muidu teame, kui ressursi on üle või puudu? Kohtute vahelised vaidlused ressursi jaotamise üle on demokraatia paratamatu osa ning sellega tuleb leppida.

Rääkides kohtuametnike võrdsest koormatusest, siis süsteem on juba lahenduse poole teel, meil on kohtuteüleised teenistused. Selle probleemi lahendamiseks ei ole vaja kohtuid liita. Täiesti võrdset koormust ei saa kogu kohtusüsteemis kunagi nagunii olema. Kui me jagaksime kõiki asju võrdselt

koormuspunktide alusel üle vabariigi, siis tekib ebavõrdsus väikeste ja kaugete kohtumajade kohtunike jaoks, kes peaksid teistest enam reisima, mistõttu me ei saa kohelda kõiki ühtemoodi.

Need seisukohad, kas meil on probleeme kvaliteediga, selle osas analüüs puudub, ka siin ei aita mehaaniline kohtute liitmine. Aitavad osakonnad ja kompetentsikeskused, spetsialiseerumine toimub ka praegu. Sundspetsialiseerumist kohtunikud ei toeta, see pärsib igasugust motivatsiooni, kõige paremini toimib, kui kohtunikud saavad ise soovitud spetsialiseeruda. Mis puudutab põlvkonnvahetust, siis selle lahenduseks saab olla kohtunikukohtade ettetäitmine. Loomulikult tuleb arengukavas toetada seda, et täitmata kohtunikukohtade palgafondi peaks saama kohtud kasutada muudeks kohtute palgakuludeks. Kohtute liitmist põhjendavas memos on liitmise üheks põhjuseks toodud ka lapsehoolduspuhkusel olijate asendajatele paindlikum koha leidmise võimalus – heade inimeste kohtus jätkamine ei ole ka praegu probleem ning aitab personalijuhtide koostöö. Ametnike ühtlast koormust on tegelikult lihtsam jälgida väiksemates kohtutes. Suures kohtus on vaja palgata palju vaheastme juhte, kas meil on selleks ressursse? Ainuisikulise juhi puhul ei pea juht põhjendama kellelegi oma ressursiotsuseid, mis võib osutuda probleemiks.

Lõpetan sellega, mida ütles 2018. aasta KHNi istungil Priit Pikamäe: „Kokkuvõttes on arengukavasse lisatud juurde lauseid viitega, et üht või teist asja tuleb analüüsida, mistõttu tundub, et tegemist on analüüsitud tööplaaniga. Selle vastu ei saa midagi olla, aga küsimus on, kas arengukava iseenesest ei peaks sisaldama neid küsimusi juba analüüsitud, kus plaanid on juba välja pakutud ja nendeni jõudmise teed ära näidatud?... Ehk kokkuvõttes nii nagu päevakord ette näeb, siis KHN on asja arutanud, aga reserveeriksin KHNile õiguse ja pädevuse võtta arengukavas väljatoodud teemasid eraldi otsustamisele, kui minnakse nende realiseerimise juurde. Ei ole mõistlik anda KHNi volitust dokumendile, mis näeb ette analüüsimise ja sisaldab mõisteid, millest aru ei saa ja mille poolt ei saa hääletada. Protokolli peab minema, et kõik tegevused, mida planeeritakse, tuuakse eraldi KHNile otsustamiseks... Ülejäänud osas, kui nõukoda on nõus, teeks vahekokkuvõtte, et oleme arutanud, aga kõik üksiküsimused, mis arengukavast võrsuvad, tuuakse KHNi ette, kui neid realiseerima hakatakse.“. Leian, et tema seisukoht on ka praegu asjakohane.

I. Pilving: Me ei ole täna valmis otsustama, kas toetada ühte või teist mudelit, seda on vaja esmalt analüüsida. Kas meetodiliselt on mõeldud, kuidas kohtute liitmise analüüs võiks välja näha? Võiks kindlasti kaasata ka välist vaadet.

V. Lapimaa: Olen Priit Pikamäe mõtetega nõus. Kui saatsin arengukava projekti kohtutele laiali, siis kirjutasin juurde, et arengukava ei sisalda kivisse raiutud plaane ja dogmasid. Kõik selles välja pakutud üksikmeetmed tuleb ka pärast arengukava kinnitamist edaspidi põhjalikult läbi kaaluda, teha vajalikud kohendused ja otsused. Terviklik, läbimõeldud arengukava on aga eeldus, et oleks võimalik taotleda finantseerimist projektide elluviimiseks ja kohtute arengueesmärke arvestavaid õigusloomelisi muudatusi. Milline kohtute liitmise analüüsi tegemine hakkab välja nägema, on juhtimisotsus. Kaasamise ettepanek tundub hea.

T. Saar: Tahtsin juhtida tähelepanu ühele vastuolule – me tahame samaaegselt saada menetluse kiirust ja jagame ülekoormuse võrdselt laiali, kas siis on võimalik tagada ka menetluse kvaliteet? Menetluse kiirus on iseenesest oluline, sest menetlusosalised tahavad mõistliku aja jooksul oma asja lahendatud saada. Tasuks läbi mõelda, kas oluline on menetluse absoluutne kiirus või on võimalused tasakaalu leidmiseks ka arengukava vaates.

V. Kõve: Kindlasti ei toetata kohtuasjade lahendamist lihtsalt sellepärast, et need ära lahendada. Kvaliteedi ja kiiruse vahel peab tasakaal olema. Hetkel arutasime esialgselt arengukava projekti. Sügisel tuleb KHNi istungile arengukava uuesti tagasi. Pikk töö on veel ees, enne kui see KHNi istungile kinnitamisele tuleb. Villem Lapimaa on teinud head tööd. Praegune töös olev arengukava on pälvunud kohtunike seas tähelepanu, mis on positiivne.

V. Lapimaa: Praeguseks on arengukava projekti panustanud juba ligi 50 inimest.

Lahkuvad Heiki Loot ja Villem Lapimaa.

15.08–15.27 paus

KHNI liikmed hääletavad kohtu arengukava töögrupi ettepanekute üle. Ettepanekud olid järgnevad:

1. Võtta teadmiseks kohtu arengukava töögrupi ülevaade kohtu arengukava koostamise ja senise menetlemise kohta ning edasise tegevuskava kohta;

2. Töögrupil esitada kokkuvõtte oma tööst ja kohtu arengukava eelnõu KHNI järgmisele istungile.

Poolt: 8

Vastu: 0

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

7. Kohtuniku ametiõiguse eelnõu – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Mari-Liis Mikli

M.-L. Mikli: Materjalina esitatud muudatusettepanekud ja lõplikud eelnõu sätted lähevad alles normitehnika kontrolli.

Kohtuniku ametiõiguse eelnõu puudutab eelkõige kahte teemat: tagasiside kohtunikele ja ametipiirangud. Oleme teemat arutanud kohtujuhtidega ja mõned korrad ka KHNI istungil. Vastavalt tagasisidele oleme teinud korrekture.

Tagasiside puhul lähtusime esialgselt VTK kontseptsioonist, kus kõrgema astme kohtunik annab tagasisidet madalama astme kohtunikule. Kohtunikule tagasiside andmise korraldamine saab olema Riigikohtu ja ringkonnakohtu kolleegiumi esimehe ülesanne, ja ta võib teha seda ise või delegerida tagasiside andmise kolleegiumi liikmetele. Tagasiside algatajate ringi kuuluksid kohtu esimehed. VTK-le esitatud arvamuste peamine tähelepanek oli, et tagasiside andmise eesmärk polnud päris selge. Kohtuniku tagasisidestamine eesmärk saab olla ainult kohtuniku enesetäiendamise ja professionaalse arengu toetamine. Selle käigus saaks ühelt poolt juhtida tähelepanu murekohtadele kohtuniku töös, aga tuua välja ka kohtuniku tugevusi ja tunnustada tema töö positiivseid aspekte ning head praktikat. Jätame seaduses tasandil reguleerimata hindamiste läbiviimise sageduse.

Tagasisidestamise täpsemad praktilise korralduse üksikasjad võiksid jääda KHNI otsustada, neid mitte seadusesse kirja panna. See jätaks kohtutele suurema vabaduse kujundada see hindamissüsteem ise.

Eelnõu eesmärk on leevendada kohtuniku ametikitsendusi ja täpsustada väljaspool kohtunikuametit töötamise tingimusi. Sellele esitatud tagasisides kaheldi vajaduses anda otsustusõigus kohtuniku kõrvaltegevuse üle kohtu esimehele. Muudatusettepanekus oleme lähtunud tagasisides tehtud ettepanekust, kus kõrvaltegevusega tegemisel piisab esimehe teavitamisest ja esimehel tekib otsustusõigus alles siis, kui kõrvaltegevus hakkab kahjustama kohtuniku teenistusülesannete täitmist.

Arutasime ka võimalust panna need muudatused kohtuhalduse eelnõusse, aga need on paljuski erinevad teemad ja on võimalus, et need hakkaks üksteist pidurdama. Seega lähevad kaks eelnõud eraldi menetlusse.

M. Helm: Kui kohtu esimees keelab mõnel kohtunikul kõrvaltegevusega tegeleda, kas tegu on haldusaktiga, mida saab tavalises korras vaidlustada?

A. Parmas: Avalikus teenistuses on selline süsteem, et on õigus tegeleda kõrvaltegevusega seni, kuni see ei takista ametitegevust. Loomulikult on see vaidlustatav ja see võib lõppeda ka Riigikohtu üldkogus, kui see põhiseadusliku küsimuseni välja ulatub. Praegune võimaluste piiratus, kohtuniku töö kõrvalt teha midagi muud, on põhjendamatu.

I. Pilving: Ikka saab halduskohtus vaidlustada, aga mina isiklikult ei toeta ametikitsenduste leevendamist, tagasisidet toetan.

J. Sarv: Ametikitsenduste leevendamisele peaks olema eelnenud oluliselt põhjalikum analüüs ja võrdlus teiste riikidega. Mulle tundub, et leevendamine läheb eelnõus kohati liiga kaugele, eeskätt võimalus olla äriühingute juhatuses. See murendab kohtuniku staatust ja võivad tekkida korrupsiooniohtlikud suhted.

Kohtu esimehel ei pruugi olla täielikku infot osaühingu tegevustest. Sellist ettepanekut ei saa toetada, vähemalt mitte enne kui võrdlus teiste riikidega on olemas.

Tagasiside vestlusi jätkuvalt toetan. Vestluse algatamise mehhanismi tasuks kaaluda, eriti, mis puudutab kõrgema astme kohtu esimehe algatamise õigust. See info tavaliselt ei jõua otse esimeheni, vaid ennekõike kolleegiumini. Pigem arvan, et tagasiside vestluse algatuse otsus võiks tulla kolleegiumi poolt ja selle vestluse võiks viia läbi asjakohase kolleegiumi kohtunikud.

V. Saarmets: Põhimõtteliselt toetan ametikitsenduste leevendamist. Kohtunikul peaks olema oma mikroettevõtte juhtimise õigus, aga peaks läbi mõtlema, kas kitsendada tema ettevõtte juhiks olemise õigust laiemalt. Tagasisidestamist ka põhimõtteliselt toetan. Nõustun Juhan Sarve märkusega. Tagasiside algatamine jätab praegu distsiplinaarmenetluse mulje, aga see peaks pigem olema selline, et kõrgema astme kohtu kolleegium võib kutsuda kohtuniku tagasiside vestlusele, kui peab seda vajalikuks. Peab mõtlema ka sellele, et äkki peaks seaduses olema piirang tagasiside vestluste mõistlikule sagedusele? Seda saab ka KHNi kehtestavas põhimõtetes muidugi sätestada.

K. Siigur: Põhimõtteliselt mina mõlemat teemat toetan. Neid on väga põhjalikult arutatud töögruppides, arendustoimkonnas ja KHNi istungitel. Ametikitsenduste osas on kohtunikkonnas erinevad seisukohad, tasakaalupunktina praegune lahendus võiks sobida. Piirangute osas on oht, et kohtunikul tekib hõlpsasti võimalus kasutada oma töö aeg millelegi muule kui õigusemõistmisele. Valdavas osas saame ikkagi usaldada kohtunike mõistlikkust. Kõrvaltegevusega peab käima kaasas selge deklareerimise kohustus. Ma ei usu, et see hakkaks eriliselt kahjustama sõltumatuse printsiipi.

A. Uritam: Praegune laual olev eelnõu ametikitsenduste osas on kõigist varem esitatutest variantidest parim. Põhiprintsiibiks peaks jääma ka muudatusettepanekuna väljatoodu, et väljaspool kohtunikuametit töötamine ei tohi kahjustada kohtuniku ametikohustuste täitmist ega kohtuniku sõltumatust õigusemõistmisel. See peaks kohtunikule endale andma signaali, millega ta tegeleda võib ja millega mitte. Töötamine asemele võiks kasutada näiteks sõna „tegutsemine“.

Tagasisidevestluse osas arvan ka, et praegune versioon on senistest parem. Nõustun ka Juhan Sarve mõttega, et võiks kirjas olla, kes selle tagasisidevestluse alustamise otsustuse teeb, see võiks ka olla kolleegiumi kollegiaalne otsustus. Selle osas, kas tagasisidevestlus toimub ühe või mitme kohtunikuga, vajaks eelnõu sõnastus ülevaatamist.

M. Helm: Tagasisidevestluses koostatakse kokkuvõte – kas see läheb kohtunikule endale või isikutoimikusse?

V. Kõve: Oleks mõistlik täpsustada, et äriühingu juhatuse liikmeks olles, peaks see olema vähemalt kohtuniku enda äriühing. Juriidiline töö rahvusvahelises organisatsioonis on küsitav, et mis sinna alla täpsemalt läheb? See tuleks läbi mõelda!

T. Vaher: Mul oli märkus ametikitsenduste osas – äriühingu juhatuse liikmeks ei peaks kohtunik olema. Kuidas saaks kohtunik igapäevaselt äriühingut juhtida? Minu arust neid kahte ei saa omavahel ühildada!

I. Pilving: Ametikitsenduste leevendamisega kaasneb ka halduskoormus ja on oht, et halduskohus peab hiljem neid vaidlusi lahendama.

A. Parmas: Meil ei ole senini olnud mitte ühtegi vaidlust sellel teemal ja märkimisväärset halduskoormust ka ei kaasne. Prokuröridel on selline kõrvaltegevuste süsteem ja neid tegevusi on palju erinevaid. Prokuröridel on kohustus kõrvaltegevustest küll teatada, aga see on tema õigus sellega tegeleda. Senini ei ole meil ühtegi juhtumit, kus oleme pidanud tegevuse keelama selle sobimatuse tõttu.

Lahkub Tiina Pappel.

M.-L. Mikli: Mõtleme antud tagasiside peale ja vajadusel täpsustame äriühingute osa. Isikutoimikusse läheb kokkuvõte koos kohtuniku arvamusega.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

8. Ülevaade 2023. aastal kohtu tegevuse või tegevusetusega tekitatud kahju hüvitamise kohtuasjadest ja Euroopa Inimõiguste Kohtusse Eesti Vabariigi vastu esitatud individuaalkaebustest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Karl-Erik Ansmann

K.-E. Ansmann: Eelmisel aastal esitati Justiitsministeeriumile vähemalt kuus taotlust kohtu tekitatud kahju hüvitamiseks. Justiitsministeerium ei rahuldanud kohtuväliselt ühtegi. Kohtu tekitatud kahju hüvitamiseks esitati halduskohtusse Justiitsministeeriumi vastu vähemalt neli kaebust, millest kaks kaebust esitati otse halduskohtule. Jätakuvalt on kaebusi, mis on seotud ebaseaduslikult kinnipidamiskeskusesse paigutamise ning soovitakse sinna paigutamise või sealsete tingimustega tekitatud kahju hüvitamist. Lisandunud on ka kaebus isiku kinnipidamiseks psühhiaatrikliinikus, kus kohus rikkus menetlusreegleid.

Märgin ära olulisemad.

A. M. (endine T.) kaebus Justiitsministeeriumi vastu mittevaralise kahju hüvitamise nõudes summas 25 000 eurot. Kaebab kohtunike tegevusele, soovib 3 kohtuniku usurpeeritud kohtunikeks tunnistamist.

M. S. kaebus õigusemõistmisel tekitatud varalise kahju hüvitamiseks summas 4 120,10 eurot ja mittevaralise kahju hüvitamiseks summas 5 000 eurot. Tallinna Halduskohus ja Tallinna Ringkonnakohus jätsid kaebuse rahuldamata. Riigikohus jättis kassatsiooni menetlusse võtmata, jõustunud detsember 2023. a.

R. R. kaebus seonduvalt rahalise kompensatsiooni nõudega ebaseadusliku kinnihoidmise eest kinnipidamiskeskuses 54 ööpäeva, millega nõuab vähemalt 3 000 000 euro suurust hüvitist. Tallinna Halduskohus rahuldab 14.09.2023 kaebuse osaliselt, mõistes Politsei- ja Piirivalveametilt ning Justiitsministeeriumilt solidaarselt välja mittevaralise kahju hüvitise 1 600 eurot.

R. K. kaebus puudutas vanglas internetilehekülgedele juurdepääsu ja abikaasaga lühiajalise kohtumise soovi ruumis ilma klaasist vaheseina ja sisetelefonita. Tartu Halduskohus ja Tartu Ringkonnakohus jätsid kaebuse rahuldamata, mispeale esitati kassatsioonkaebus. Riigikohus jättis 14.05.2024 kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

F. M. H. kaebus mittevaralise kahju hüvitamise nõudes. Kaebuse sisuks olid internetiprotokollide aadressid, kohus võttis seisukoha, et menetlusedokumentide edastamine ei ole õigusemõistmise osa. See lahend jõustus 30.01.2024.

2023. aastal Euroopa Inimõiguste Kohtus lahendatud Eesti Vabariigi vastu esitatud individuaalkaebustest.

EIKi töökoormus vähenes 2023. aastal, uusi kaebusi esitati eelneva aastaga võrreldes 24% vähem. EIK tegi Eesti vastu suunatud asjades kaheksa avalikku lahendit ja EIK leidis 2023. aastal rikkumise neljas Eesti asjas. Ühes kohtuasjas oli kaebajat kriminaalmenetluse jooksul liialt pikalt vahi all peetud. Teises seisnes era- ja perekonnaelu puutumata rikkumine selles, et lapse bioloogilisel isal ei olnud võimalik osaleda menetluses, milles teine mees lapsendas tema lapse. Tooksin selle EIKi lahenditest esile. EIK leidis, et lapsendamist otsustades olid Eesti kohtud tegutsenud raskelt hooletult. Kohus kas teadis või pidi teadma sellest menetlusest, arvestades lapsendamismenetluses kohtule esitatud infot, et registrisse kantud isik ei olnud lapse bioloogiline isa, et vaidlus selles küsimuses oli Lätis pooleli, samuti Läti kohtu 2018. aasta taotlust koguda selle menetluse jaoks Harju Maakohtu abil tõendeid. Maakohtu otsusest ei nähtu arvestamist kaebaja võimalike huvidega ega tasakaalu otsimist lapse parimate huvide ning kaebaja ja teiste menetluses osalenute huvide vahel. EIK tuvastas konventsiooni artikli 8 rikkumise ning mõistis kaebaja kasuks välja 18 844 eurot.

Kolmandas oli isikut pikemat aega kinni peetud arestimajas, mille tingimused ei vastanud konventsiooni standarditele. Neljandas kujutasid konventsiooni rikkumist kartserikaristuste järjestikused täitmisele pööramised, mille tulemusena viibisid kaebajad pikemat aega „üksikvangistuses“.

Vastuvõetamatuks tunnistas EIK kaebused, mille puhul oli jäetud kasutamata riigisiseseid õiguskaitsevahendid (advokaadibüroo läbiotsimise ja looduskaitsete piirangute vaidlustamine). EIK

kinnitas Eesti ühepoolse deklaratsiooni ja lõpetas selle alusel kohtumenetluse asjas, mis puudutas kinnipeetava alasti läbiotsimist.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Lahkub Andres Parmas.

9. Muud teemad (Riigikohtu esimehe Riigikogule esitatava ettekande tutvustus, kohtunike omavalitsusorganite liikmed ja kohtunikest liikmed Vabariigi Valimiskomisjonis) – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Riigikohtu esimees Villu Kõve

V. Kõve: Riigikogule esitatava ettekande tutvustuses räägin kohtuasjade venimisest ja ekspertiisidest.

Lahkub Mari-Liis Mikli.

V. Kõve: Seadus näeb ette, et Riigikohtu esimees peaks nimetama kaks kohtunikku Vabariigi Valimiskomisjoni (VVK) ja neile ka kaks asendusliiget. Kuulutasin konkurssi välja, vabatahtlikult ei olnud peale Oliver Kase keegi nõus jätkama ega ühtegi avaldust ka ei laekunud. Nüüd peaks mõtlema, kuidas edasi – kas kohtunikud peaksid üldse olema VVK liikmed? Varasemad kohtunikest VVK liikmed kurdavad suurt töökoormust.

I. Pilving: Üks variant on teha mingisugune motivatsioonipakett, aga see ei lahenda koormuse probleemi. Selle paketi osa saaks olla, et valimiste ajal oleks kohtunikul koormus kohtuasjadest väiksem.

K. Kruusvee: Praegused halduskohtunikud andsid oma nõusoleku VVK töös osaleda sellel tingimusel, et töökoormust vähendatakse. Seda teha on väga lihtne, aga see ei tähenda, et töö väheneb, vaid see jaguneb teiste kohtunike vahel.

V. Kõve: Sama mure on teiste omavalitsusorganitega, kandidaate hakkab nappima. Samuti on teine küsimus – kas roteerunud kohtunik nõuniku ametikohale saab olla valitud kohtunikeksamikomisjoni (KEK)? Seadus ütleb, et kohtuniku ametivolitused on peatatud, minu arvates ta roteerumise hetkel kohtunik ei ole ja seega KEKi töös tegevliikmena osaleda ei saa. Mis on teie arvamus?

A. Uritam: Kas seda peab nii tõlgendama, et kui kohtunik on ajutiselt roteerunud Riigikohtusse, siis ta enam kohtunik ei ole?

V. Kõve: Mina nii tõlgendaks. Me soovime uue kohtuhaldusmudeliga võtta kohtute haldamise endi peale, aga omavalitsusorganite töös keegi eriti osaleda ei soovi. Kas sellisel juhul roteerunud kohtunik nõunikuna võiks vähemalt KEKi kandideerida ja asuda liikmena tööle siis, kui ta on kohtunikuks naasnud.

KHNi liikmed arutavad, kas kohtunik, kelle volitused on peatunud, saab olla valitud omavalitsusorganisse. Ühtset seisukohta ei kujundata.

L. Naaber-Kivisoo: Justiitsministeeriumi kaudu on kohtute esimeesteni jõudnud info, et Politsei- ja Piirivalveamet lõpetab kohtusse konvoeerimise reedestel päevadel. Kas meil on Justiitsministeeriumiga selle osas arvamus sama?

K. Luha: Jah on, see teema vajab täiendavat uurimist ja arutelu.

L. Naaber-Kivisoo: Esmalt võiks mõjusid analüüsida ja siis peaksime esimeeste ning ministeeriumiga edasi suhtlema. Praeguse info põhjal on keeruline vastata. Konvoeerimised, mis täna tehakse, on kõik meie arvates põhjendatud, me ei kasutada seda vajadustest rohkem, nagu PPA viitab.

I. Pilving: PPAle peaks viitama, et see on nende seadusjärgne kohustus ja kohtusüsteemil ei ole midagi arutada.

A. Asi: Täitevvoim ei saa kohtuvõimule ette öelda millal istungeid pidada.

L. Naaber-Kivisoo: Ministeeriumid peaksid omavahel rääkima, PPA esitatud andmed olid arusaamatud.

KHNi liikmed ja kohtute esimehed ei toeta PPA ettepanekut konvoi teenust piirata reedestel päevadel.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Istungi lõpp kell 16.27.

/allkirjastatud digitaalselt/

Villu Kõve
Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Katarina Tamm
Protokollija